

POST- historia från Visnums härad

Innehåll

Wall	3
Wisnum	6
Björneborg	7
Skagern	8
Kilsby	10
Rudskoga	11
Konsterud	12
Värmlands	
Säby	13
Skagersbrunn	13
Ljunggården	14
Skottlanda	14
Vike	16
Berg	18
Bäckhammar	19

Förord

Det lilla Visnums härad i Värmland omfattade bara socknarna Rudskoga, Södra Råda, Visnums-Kil och Visnum. Trots sin litenhet bjuder häradet på en god variation av de olika typer av postanstalter som funnits enligt tidigare terminologi. Denna har i och för sig intet intresse i dag när alla fasta postanstalter med kundbetjäning kallas för postkontor sedan 1986 års ingång. Men det kan ändå vara på sin plats att här kort beröra skillnaderna. Den äldsta poststationen i häradet tillkom relativt kort tid efter det att regeringen hade bemyndigat poststyrelsen att själv inrätta poststationer på landsbygden.

Ytterligare en sådan kom till innan nästa stora reform medförde att postverket med 1875 års ingång tog över ansvaret för kronobrevbäringen. Den reformen medförde tillkomsten av flera poststationer, av vilka två drogs in redan 1879 i samband med att lantbrevbäring infördes. Järnvägar påverkade också poststationsbeståndet samt namngivningen av poststationerna. Det finns slutligen också ett exempel på en sommarpoststation och ett par poststationer som kom till så sent som 1925 resp 1937.

Före 1860 års regeringsmedgiande till poststyrelsen att själv besluta om inrättande av poststationer på landsbygden fanns det i stort sett bara ett slag av fasta postanstalter, nämligen postkontor. De var visserligen sedan 1849 års lönerreglering uppdelade i två huvudklasser, postkontor och postexpeditioner, men skillnaden hade ingen betydelse från servicesynpunkt för kunderna. Det var däremot en mycket märkbar skillnad på befogenheterna vid poststationerna, vilka till en början hade mycket ringa sådana.

Det är en något brokig samling av händelser som tillsammans format postens utveckling i Visnums härad. För var och en av post-orterna söker jag berätta något om utvecklingen, om tillkomsten och avvecklingen och om något av skeendet under deras existensperiod. Så långt det är möjligt med arkivhandlingars hjälp söker jag i första hand berättelser på "gräsrotsnivå". Alla uppgifter är hämtade från handlingar i Postens centralarkiv samt ur Ernst Grapes bok "POSTKONTOR OCH POSTMÅSTARE". Om vid något tillfälle annan källa utnyttjas, anger jag det i texten.

Naturligtvis är det inte fråga om att beskriva postens utveckling i sin helhet på de olika orterna. Det blir i stället exempel på händelser av varierande slag som i någon mån belyser problem som uppstår i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och dess anställda. I den mån jag lyckats få fram namn på post-

stationernas föreståndare och uppgifter om vid vilka tidsperioder de arbetat, har jag lämnat sådana uppgifter konsekvent. För järnvägs-poststationer nämner jag dem som formellt hade postansvaret även om själva sysslan överläts på annan i järnvägens tjänst.

Den kortfattade posthistoria som presenteras på detta sätt, ibland med exempel på skriftväxling för att belysa speciella situationer vid vissa tillfällen, kan kompletteras av intresserade läsare vid besök på Postens centralarkiv i Stockholm.

Sedan jag började ägna mig åt posthistorisk forskning på 1970-talet har Posten genomgått mycket stora förändringar. Jag tänker därvid inte bara på ändringar i den regionala indelningen som t ex omorganisationer med den interna beteckningen PVO och den följande CRU utan också på vissa ändringar som föregick monolets formella upphörande 1992 och övergången till bolag 1994.

Vid 1992 års ingång genomfördes en divisionalisering av Posten. Därigenom ändrades förhållandena bland annat så att det på större orter finns olika chefer för de olika divisionerna. De mindre postkontoren har ingen formell chef utan en eller flera tjänstemän som lyder under chefen för brev- eller chefen för bank- och kassadivisionen på en större ort inom regionen. Med denna förändring har jag funnit det utsiktslöst att försöka få fram namn på dem som i realiteten varit platschefer på de olika postkontoren efter 1990-talets ingång. Även tidigare uppgifter har visat sig svåra att få fram, bland annat på grund av ändrad form för personalbokföring under 1970-talet.

Poststationerna presenteras i det följande i kronologisk ordning efter datum för deras första inrättande. I citat har jag moderniserat stavningen men inte gjort några ingrepp i texten. Även orternas namn återges i modern stavning. Jag är öppen för mina läsares synpunkter på häftet.

Växjö i september 1994

Erik Lindgren

Wall

Nära nog ett helt år förflöt mellan dagen för regeringens bemyndigande i mars 1860 för poststyrelsen att inrätta poststationer på landsbygden, innan de första tolv kom till stånd. Fördröjningen berodde på att poststyrelsen efter att ha tillskrivit länsstyrelserna i ärendet måste invänta förslag om var sådana poststationer behövde öppnas. Utöver de poststationer som kom till på myndigheternas initiativ öppnades efter hand också sådana som befolkningen på olika håll ansåg behövliga.

Det kunde vara förändringar i kommunikationsnätet som initierade sådana behov. Ett exempel på detta är poststationen med namnet Wall, som öppnades i Visnums socken den 1 augusti 1862. Ett stort antal representanter för landsbygden söder om Kristinehamn skrev sålunda till poststyrelsen i december 1861 och hemställde att en postexpedition skulle inrättas vid Walls gästgivaregård. De var vid det tillfället medvetna om poststyrelsens beslut att öppna en diligenlinie med två turer i veckan *"dels emellan lämplig punkt å Västra Stambanan och Kristinehamn och dels även över Örebro till förstnämnde stad"*.

De ansåg att *"brevbefordringen från Wall skulle bliva ganska betydlig, oaktat Åtorps postexpedition ej är mer än 1 1/4 mil därifrån belägen, ty förhållandet är sådant, att nästan alla de blivande korrespondenterna vid Wall äro bosatta väster och söder om nämnde plats, under det vid Åtorp de nuvarande korrespondenterna nästan utan undantag bo öster och norr om expeditionen, varför denna expedition genom upprättande av en ny dylik i Wall, ej kan förlora en enda av sina korrespondenter"*.

Vi finner sålunda att man begärde att få en **postexpedition**, vilket innebar en postanstalt av större dignitet än vad som avsågs med regeringsbemyndigandet om poststationer på landsbygden. En sådan kunde inte inrättas utan regeringsbeslut för varje särskilt fall.

Av olika skäl avstyrkte postmästarna i Kristinehamn och Åtorp bifall till ansökan vid den följande remissbehandlingen. Motsatt uppfattning hade emellertid postinspektören i Karlstad, Ernst Fredrik Viktor Munck af Fulkila (postförvaltare där 1854-1873). Han var född 1791 och hade på Carl XIV Johans förslag blivit utnämnd till postmästartjänsten sedan han slutat sin tjänst som överste i armén. Han skrev den 31 januari 1862 till länsstyrelsen att han skulle vilja *"förorda bifall till herrar korrespondenternas billiga önsknings"*, om en postexpedition i Wall inte skulle medföra förseningar i postgången. När länsstyrelsen

redovisade ärendet till poststyrelsen den 3 februari 1862, fann denna "icke skäl att till sökandenas anhållan tillstyrka bifall".

Poststyrelsen tog upp ärendet på nytt i ett brev till länsstyrelsen den 24 april 1862 med kungörelse om att en poststation skulle öppnas i Wall. Man hade sålunda valt att utnyttja det generella regeringsbemyndigandet i stället för att hemställa hos regeringen om att en postexpedition skulle få inrättas. Till beslutet bidrog det faktum att sökandena hade erbjudit att hålla postlokal utan kostnad. Länsstyrelsen ombads nu att lämna uppgift på lämplig poststationsföreståndare. Den 19 maj uppgav länsstyrelsen att lantbrukaren, före inspektören A G Andersson var lämplig som föreståndare. Därefter beslöt poststyrelsen att poststationen skulle öppnas den 1 augusti.

Nr 42.

Stockholm den 3 juli 1862.

C i r k u l ä r

till samtliga Postförvaltare i Riket.

Den 1 nästinstundande augusti komma nya poststationer att öppnas vid *Walls* gästgivaregård inom Wisnums socken och härad af Wernlands län; vid *Edebo* sockens kyrka inom Frösåkers härad af Stockholms län, samt vid *Grebbestad* inom Tanums socken och härad af Göteborgs och Bohus län; och kommer, enligt särskildt träffadt aftal, regelbunden postförbindelse att underhållas mellan sistnämnda poststation och den i Hede förut inrättade.

Af omförmälde nyinrättade poststationer skall

<i>Wall</i> lyda under postkontoret i Kristinehamn	} samt derjente direkte utvexla post äfven med	Åtorp och Mariestad;
<i>Edebo</i> „ „ „ „ Norrtelje		Östhammar, samt
<i>Grebbestad</i> „ „ „ „ Strömstad	} Fjellbacka och Uddevalla.	

Stockholm, af Kongl. General-Post-Styrelsen, den 3 juli 1862.

O. W. STAEL v. HOLSTEIN.

Wilhelm Raos.

Det gick inte lång tid innan sökandena kom underfund med att vissa nackdelar var förenade med poststationen. En nackdel var det faktum att riksportot nu måste användas i långt större utsträckning än tidigare, då man kunnat dra fördel av det billiga lösbrevsportot. Just detta skäl framhöll man emellertid inte när 16 representanter för trakten skrev under en framställning i februari 1863 om indragning av Walls poststation. De uppgav i stället att snabbare förbindelser på grund av att brevbefordring vidtagits på järnvägarna bidrog till att de icke hade "den ringaste nytta av Poststationen i Wall, vilken däremot förorsakar oss stor olägenhet såsom endast Station och ej Expedition, då icke kvitto eller ansvar för större remisser där kan erhållas, utan måste sådana brev antingen direkt insändas till annat Postkontor eller utan garanti avgå från den ena postanstalten till den andra, varför vi ödmjukast anhålla att Poststationen i Wall måtte bliva snarligen indragen, då vi med större fördel kunna begagna Postkontoret i Kristinehamn".

Poststyrelsen ansåg vid föredragning den 16 mars 1863 att framställningen ej borde bifallas. A G Andersson fick sålunda fortsätta att betjäna de förhållandevis få kunder som vände sig till honom för att utträta postärenden. Med 1874 års ingång öppnades på Gotland en poststation med namnet Wall. Det förekom nu felsändningar av post och från och med 1876 ändrades den värmländska poststationens namn från Wall till sockennamnet Wisnum. Dessförinnan hade den förste poststationsföreståndaren avlidit och befattningen överförts på dennes änka Maria Andersson med 300 kr i årsarvode enligt poststyrelsens beslut den 27 mars 1875.

Fru Andersson fick alltså byta ut poststationens sigill och datumstämpel med 1876 års ingång. Poststationen hette därefter Wisnum. Dess fortsatta period blev kort. Vi följer den i nästa avsnitt.

Wisnum

Poststationen i Wisnum utnyttjades i ringa utsträckning liksom fallet varit med den, när den under mer än ett decennium haft namnet Wall. När korrespondenterna redan 1863 begärt att få den indragen, lämnade poststyrelsen denna önskan utan åtgärd. Ändrade kommunikationer gjorde emellertid att postmyndigheterna själva tog initiativ till indragning av poststationen 1876. Maria Andersson blev sålunda uppsagd på grund av den omorganisation av postnätet som skulle genomföras genom att postföring vidtog på järnvägen mellan Karlskoga och Otterbäcken.

I det kontrakt, som Maria Andersson hade fått skriva under efter makens död, fanns en klausul om att kontraktet kunde upphöra att gälla om en järnvägsanläggning föranledde förändring av postbefordringen i området. Om detta var Maria Andersson fullt medveten, men ändå bad hon i ett brev till poststyrelsen den 12 oktober 1876 att få ha poststationen kvar. Hon understöddes i sin anhållan av kronolänsman E G Lindström och kyrkoherde Joh. Fröding. Hon skrev bl a:

"Jag vågar härmed ödmjukligen påpeka, att min avlidne man sedan 1862 mot ringa avlöning och i början med post varje dag och natt erhöill tjänsten, som han då skötte mera för att tjäna orten än för förtjänsten. Sedan han förlidet år efter längre sjukdom avlidit, lämnande mig och barn i stor fattigdom, torde lätt fattas vad jag förlorar genom indragning av Wisnums poststation. Den lilla inkomst jag av densamma haft, har till väsentlig del bidragit att uppehålla mig och mina barn och genom förlusten av denna inkomst bringas jag i förtvivlad belägenhet. Jag vågar därför ödmjukligen anhålla, att Kungl. Generalpoststyrelsen godhetsfullt ville taga denna min nöd i betraktande vid bestämmandet av poststationen Wisnums öde".

Brevet föredrogs i poststyrelsen den 20 oktober 1876 och försågs med anteckningen "Ansågs ej f n påkalla vidare åtgärd".

Björneborg

Tillkomsten av nordvästra stambanan medförde en väsentlig ändring av postföringen i stora områden. Delsträckan mellan Laxå och Kristinehamn öppnades för allmän trafik 1866 och därmed också en förenad post- och järnvägsstation i Björneborg. Där blev stinsen Carl Hallblom ansvarig för posten, följd av Johannes Andersson (1871-1873), Carl Oskar Krogh (1873-1898), Carl August Filip Åberg (1898-1913) och E Ljungberg (från november 1913).

Flera andra järnvägsmän svingade datumstämpeln innan trafikökningen blev så stor att post och järnväg måste skiljas åt. Den 1 mars 1948 blev poststationen upphöjd till postexpedition och till föreståndare antogs Gertrud Arenström, följd 1952 av Margareta Elisabet Jönsson och 1956 av Karin Nilsson. I takt med ökade krav på hushållsunderlag för postanstaltens lönsamhet övervägde man utbyte mot en enklare postanordning på hösten 1971 i samband med indragning av poststationen i Ölme. Det blev ingen sådan ändring då men år 1977 blev postexpeditionens term postkontor, vars postmästare Kristina Mörk fick ta över ansvaret för service till mer än 700 hushåll.

Den med järnväg förenade poststationen har hunnit ha tre namn genom tiderna. Vid 1876 års ingång fick den suffixet "station" och den 1 juni 1894 ändrades namnet från Björneborgs station till Vermlands Björneborg (även stavat Värmlands Björneborg). Från den 1 april 1940 återgick man till det ursprungliga namnet Björneborg.

Uppmärksamheten på felsortering av post till Björneborg hade fästs tidigt, men det skulle alltså dröja ända till årsskiftet 1875/76 innan man gjorde något åt det. En stackars postmästare (dock inte namngiven) fick i början av 1869 klä skott för att han eller hans medarbetare inte sett upp vid sorteringen av ett brev till Björneborg. Det skedde genom ett citat av anmärkningen i poststyrelsens cirkulär.

Mellan Björneborg och den i augusti 1862 inrättade poststationen i Wall öppnades en postlinje med fyra turer i veckan i vardera riktningen. Den gjorde förbindelserna för Wall med omvärlden tätare tack vare järnvägen. Enligt uppgift av poststationsföreståndare Johannes Andersson i Björneborg den 4 augusti 1873 i ett tidtabellsärendet expedierade han fyra lösväskor via landsvägslinjen till Wall. På en samtidig linje mellan Wall och Åtorp fanns däremot inga lösväskor att expediera. Detta faktum bidrog för övrigt till att postinspektören för Västra Stambanan i ett brev till poststyrelsen föreslog att inskränka postföringen mellan Wall och Åtorp till två turer

i veckan, något som poststyrelsen tog fasta på. Jag finner anledning att här återge postinspektör Bergmans argument:

"Stort skäl synes vara att i övervägande tagas huruvida icke posten emellan Åtorp och Wall borde inskränkas till tvenne dagar i veckan, helst ingen enda lösväska befordras å denna linje, ty att en så obetydlig ort som Walls poststation förbindes med Nordvästra Stambanan 8 gånger och med Västra Stambanan 2 gånger i veckan, torde endast kunna ske på bekostnad av andra orters ouppfyllda behov av postförbindelser".

Det gällde att prioritera och fördela gracerna rättvist.

1875-01-01--1876-10-31

1900-05-01--1961-04-30

Skagern

Bland de poststationer som öppnades i samband med att ansvaret för kronobrevbäringen överfördes på postverket var den i Skagern. Till föreståndare vid poststationens tillkomst med 1875 års ingång antogs organisten H Johansson med 150 kr i årsarvode. Efter 22 månader drogs poststationen in som en följd av att trafiken på Nora-Karlskoga Järnväg kunde utsträckas till Otterbäcken från den 1 november 1876. Genast noterades förlusten. Den 25 november 1876 skrev representanter för Råda socken vid gränsen till Västergötland, bland dem komminister Wåhlén, till poststyrelsen i ett för dem angeläget ärende. De bad att få en poststation inom socknen med gångpost till Gullspång två gånger i veckan. De skrev bl a följande:

"Hela församlingen är mycket ledsen över att Skagerns poststation blev indragen, ty emellan Råda kyrka och den nu närmaste station Gullspång, som ligger i Skaraborgs län, är en mil och de flesta hemman i socknen hava en och en halv mil dit. I synnerhet blir detta svårt för kronofjärdingsmännen om de skola bliva ålagda att på 1½ mils avstånd i ett annat län hämta sina order".

Brevskrivarna pekade också på att de olika församlingarna borde behandlas lika och framhöll att andra socknar i närheten hade egna poststationer: *"Vår närmaste grannsocken Wisnum kan få hava tre och endast vi i detta fall äro vanlottade, ändock vi äro i stort behov av bättre kommunikation, både för brev och tidningar".*

Utan att ens låta postinspektören i västra distriktet eller den för Skagern då överordnade postmästaren i Degerfors uttala sig, beslöt poststyrelsen vid föredragning den 13 december 1876 att lämna ärendet utan åtgärd.

En viss förbättring inträdde i och med att lantbrevbäring infördes 1879, till en början med två och från 1893 med tre veckoturer. Det var tack vare kronofogde C S Sandelin som man fick lantbrevbäring till Skagern 1879. Han skrev bl a följande till länsstyrelsen den 31 december 1877:

"Enligt min åsikt vore lämpligt, att lantbrevbäring även inrättades från Värmlands Säby till Råda sockens kyrka, enär stor olägenhet uppstått för Nämnd- och Fjärdingsmän inom Råda socken, vilka alla äro boende i närheten av Råda kyrka, att såväl erhålla som avsända post, sedan poststationen Skagern förlidet år indragits".

Det var ju bra med lantbrevbäring, men man behövde bättre service. I flera omgångar skrev sockenborna till poststyrelsen och bad att få mera regelbunden postgång från Gullspång. Inte ens tre veckoturer var så lunda tillräckligt utan man ville dessutom ha en poststation och posten befordrad med häst och vagn i stället för med gångbud.

De önskemålen konkretiserades vid en extra kommunalstämma med Södra Råda socken i skolhuset vid kyrkan den 7 februari 1898. Stämmans ordförande S Johansson fick i uppdrag att sända en ansökan till poststyrelsen, något som han gjorde i ett brev den 18 februari. Till ansökan bifogades en skrivelse från handelsagenten K Hjelman. Denne framhöll att önskemålen innebar *"återgång till vad det fordom varit före Nora-Karlskoga järnvägs trafikerande. Sedan Nora - Karlskoga järnväg skulle föra posten blevo vi aldeles vanlottade, då såväl körpost som poststation indrogs och vi blevo hänvisade till Gullspång"*. Hjelman föreslog också att den önskade poststationen skulle få namnet Ruhda, något som föranledde handläggaren vid poststyrelsen att göra följande marginalanteckning: *"Olämpligt emedan förut finnes pstn med benämning Ruda"*.

Vid den följande remissbehandlingen avstyrkte poststationsföreståndare Carl Olof Carlsson i Gullspång. Postmästare Oskar Linders i Kristinehamn instämde i att en poststation inte behövdes men att lantbrevbäringen borde utsträckas till fyra turer i veckan, *"möjligen med begagnande av häst och åkdon 1 à 2 gånger"*.

Ärendet samordnades nu med en uppsägning från hemmansägaren Carl Pettersson i Vattenberg av det kontrakt han hade tecknat den 28 november 1893 om att fullgöra lantbrevbäring tre gånger i veckan mellan Gullspång och Södra Råda. Postinspektören i Göteborg föreslog i ett brev till poststyrelsen en 25 maj 1898 att avseende inte skulle fästas vid framställningen om en poststation men att lantbrevbäring skulle fullgöras med fyra veckoturer. Till denna hade hemmanen Carl Svanqvist i Kärret anmält sitt intresse och han antogs. Poststyrelsen beslutade att den nya organisationen skulle tillämpas från den 1 juli 1898.

Det räckte inte för sockenbornas behov och den 30 september 1899 skrev ett mycket stort antal sockenbor under en petition till poststyrelsen. De påvisade bland annat att grannsocknarna Rudskoga och Nysund hade bättre postförhållanden. I den sistnämnda socknen hade förvaltningspostkontoret Åtorp funnits i jämnt 30 år men från och med 1868 degraderats till en poststation.

I Gullspång hade poststationsföreståndare C O Carlsson efterträtts av Frans Oskar Pettersson. Denne ansåg *"att en poststation vid*

S.Råda kyrka är önskelig eller att för postföringen onsdagar och lördagar anordnas körpost". Komminister O A Groth lämnade påminnelser i ett fyra foliosidor långt brev den 25 oktober 1899 och Visnums härads kronolänsman Anders Lidström ansåg att poststationen borde inrättas men postföringen inskränkas till tre veckoturer. I detta instämde kronofogde Axel Hägg.

Trots avstyrkande av postmästare Oskar Linders hemställde nu postinspektör Adolf Malmgren i Göteborg hos poststyrelsen, att en poststation skulle öppnas och att postföring skulle fullgöras med tre veckoturer. Poststyrelsen beslutade i enlighet därmed för tillämpning från och med maj 1900.

Kontraktet om lantbrevbäring, vilket hade övertagits av hemmansägaren Carl Johan Hjelman, blev uppsagt och som postförare återanställdes Carl Pettersson i Vattenberg. Till föreståndare för den äntligen återinrättade poststationen utsågs folkskolläraren Johannes Almgren med 50 kr i årsarvode. Detta höjdes i juni 1903 till 100 kr och ett år senare till 250 kr. Handlanden Johan August Eriksson tog över poststationen den 1 juli 1907. Den 15 mars 1935 anställdes Elsa Jansson och med maj månads ingång 1961 ersattes poststationen med lantbrevbäring.

1875-01-01--1879-03-31

Kilsby

Organisten J Wallgren blev föreståndare för den poststation som öppnades med namnet Kilsby i Visnum-Kils socken med 1875 års ingång. Hans årsarvode på 100 kr höjdes till 150 kr genom poststyrelsens beslut den 16 november 1877. Åt den förbättringen kunde han inte glädja sig särskilt länge, för mindre än halvtannat år senare var poststationens saga all. Lantbrevbäring infördes och fick här liksom på många andra håll den följden att socknen miste sin poststation. Här skall nämnas något om bakgrunden.

Under den långa remissbehandlingen av ärendet om lantbrevbäringen uttalade sig kronofogde C S Sandelin i Filipstad på följande sätt inledningsvis i ett brev till länsstyrelsen den 31 december 1877:

"Sedan jag i ordres den 23 sistlidne November blivit anmodad inkomma med yttrande över Kungl.Generalpoststyrelsens till Eder den 5 i nämnde månad avlätna skrivelse angående förändringar i postgången inom fögderiet på sådant sätt, att posterna å linjen Finn-mossen-Näsram, 2.6 mil, Filipstad-Brattfors, 1 mil, Långbanshyttan-Gåsborn, 0.8 mil, Värmlands Säby-Kilsby, 1.3 mil och Storfors-Lungsund, 0.8 mil kunde ersättas av Lantbrevbäring med indragning av poststationerna i Brattfors, Gåsborn, Kilsby, Lungsund och Rudskoga får jag vördsamt anföra:

Vidkommande Visnums härads så kunna därvarande poststationer Kilsby å linjen Värmlands Säby - Kilsby och Rudskoga å linjen Värmlands Säby - Rudskoga - Åtorp och Svartå utan synnerlig olägenhet för korrespondenter indragas och ersättas av lantbrevbäring, om den senare ordnas på följande sätt:

Under varje onsdag och lördag bör lantbrevbäraren utgå från Värmlands Säby poststation, sedan posten för dagen dit ankommit, till Kilsby eller Kils kyrka, å vilketdera stället Kils kommun önskar hålla ombud, varunder omvägen tages förbi majorsbostället Backa till länsmanskontoret vid Sommerstad, vilken omväg utgör 8000 fot, samt vidare förbi hemmanen Ingevalls, Varlunda, Elofs Varlunda, Ed och Kärr till Kilsby eller Kils kyrka, utgörande en vägsträcka av 1.3 mil, varifrån lantbrevbäraren samma dagar återvänder till Värmlands Säby samma väg, 1.3 mil.

Länsmannen fick på detta sätt förmånen av lantbrevbäring två gånger i veckan och poststationen ansågs inte nödvändig. Det var i första hand civilstatspersoner som man tog hänsyn till vid organisation av postgången under en period då postverkets finanser inte var så starka.

1875-01-01--1879-03-31
1883-10-01--1962-03-31

Rudskoga

Fröken Aurora Tenow antogs till föreståndare för poststationen i Rudskoga, när den öppnades med 1875 års ingång. Hon fick 200 kr i årslön men blev uppsagd, när lantbrevbäring började införas i Värmland. Poststationen drogs nämligen in den 31 mars 1879 och en lantbrevbärare från Värmlands Säby med två turer i veckan förbi Wall, Skottlanda och Rudskoga till Åtorp blev ersättningen. Vid planeringen för denna linje skrev kronofogde C S Sandelin i Filipstad följande angående sträckningen m m:

"Under varje onsdag och lördag bör lantbrevbäraren utgå från Värmlands Säby å lämplig tid till Åtorps poststation, varunder vägen tages förbi Backa Sommerstad, Wall, Brotorp, Björkerud, Gaterud, Skottlanda, Rudskoga prostgård, Rummebohl, Ö. och V. Guttebohl, Refsten och Mo till Åtorp, utgörande denna vägsträcka ungefärligen 2.3 mil. Rudskoga kommun kommer troligen att hålla ombud vid Rudskoga prostgård eller Rummebohl. De namngivna hemmanen å båda lantbrevbäringslinjerna (här avses även linjen till Kilsby) äro belägna strax invid den väg, lantbrevbärarna skola passera. Visnums prostgård är belägen 3600 fot från Wall, men någon lantbrevbäring dit erfordras icke, enär därvarande pastor finner sin fördel vara att hava postväska på Björneborg, varifrån post från Värmlands Säby och åter går 4 gånger i veckan.

Sockenborna i Rudskoga nöjde sig inte länge med den lantbrevbärare som sålunda hade ersatt poststationen. De skrev den 25 februari 1883 till poststyrelsen för att söka få en ändring till stånd. En av orsakerna till missnöjet var det stora avståndet till lantbrevbärarens utgångspunkt. Det var svårt att finna en lämplig person som ville vara lantbrevbärare och byten gjordes flera gånger. Ansvarsfrågan var oklar. Detta påtalades i framställningen av vilken det framgick att man inte vågade sända värdepost med lantbrevbäraren, "enär en sådan brevbarare alltid under sina vandringar är utsatt för möte med kringstrykande personer, som lätteligen kunna råna honom".

Framställningen lyckades bra och socknen fick poststationen åter den 1 oktober 1883. Fröken Tenow blev föreståndare på nytt med oförändrat arvode. Lantbrevbärare Carl Johan Jonsson, som bara hade varit i tjänst sedan april 1883, blev uppsagd och hemmansägaren Anders Carlsson i Persbol fick skjutsa posten med häst och vagn för 80 öre milen. Arrendatorn Anders Gustafsson Jansson avlöste fröken Tenow den 1 oktober 1900 och lyckades ett år senare få årsarvodet höjt till 300 kr.

Den 1 juli 1903 tog bokhandlaren John Herman Jonsson över och bara tre år senare arrendatorn Gustaf Teodor Norström. Denne blev vid sin läst, som man säger i bland, i tio år och överlämnade poststationen den 1 april 1916 till Johan Emil Karlsson. Redan efter 15 månader tog organisten Gustaf Löfgren över. Poststationen som blev underställd postmästaren i Laxå, fick från den 1 april 1930 Anna Sofia Elisabet Eriksson som föreståndare. Med utvecklingen av den moderna lantbrevbäringen efter andra världskriget kunde poststationen utan men för kunderna dras in den 31 mars 1962.

1876-11-01--1961-05-31

Konsterud

Med förlängningen av järnvägen Nora-Karlskoga till Otterbäcken den 1 november 1876 öppnades på sträckan mellan Karlskoga och Otterbäcken fyra förenade post- och järnvägsstationer, därav två inom Visnums härad, nämligen Konsterud och Värmlands Säby.

I Konsterud fick banmästaren Johan Fredrik Lidman ansvaret för postservicen. Järnvägsstationen förändrades till en sk anhaltsstation den 15 maj 1878. Det fick bli till följd, att Lidmans årsarvode för postsysslan sänktes från 240 till 120 kr. Johan Olsson tog över 1904, nu med ett till 180 kr höjt årsarvode.

Efter Olssons avgång 1909 ansvarade följande järnvägsanställda för postgöromålen i Konsterud: Per Eriksson (1909-1913 och 1924-1945), Lars Erik Larsson (1913-1924). Gustaf Valfrid Karlsson (1946-1954), Gustaf Eriksson (1954-1957) och Bertil Karl Gustaf Engström (1957-1961). Poststationen drogs in den 31 maj 1961.

1876-11-01--1967-05-31

Värmlands Säby

Gustaf Edvard Söderberg fick ta ansvaret för post och järnväg i Värmlands Säby, där en poststation öppnades den 1 november 1876. Han avlöstes den 1 november 1887 av John Fredrik Lidman, som enligt poststyrelsens beslut i juni 1888 fick årsarvodet höjt från 240 till 360 kr för själva postsysslan. Han fick lämna postarbetet med juni månads utgång 1898, då en lantpoststation med namnet Värmlands Säby öppnades i Nybble skolhus 2.5 kilometer från stationen.

Bakom den förändringen finns ett digert ärende som i Postens centralarkiv omfattar drygt 50 foliosidor. Det visar hur olika intressen förde till att sockenborna var splittrade i sin uppfattning om på vad sätt postservicen skulle ordnas och i viss mån också vilka svårigheter beslutsfattarna hade att möta och lösa inom ramen för tillgängliga resurser. Ett skäl för att flytta poststationen från järnvägen var dess ocentrala läge inom Visnums socken.

I Nybble skolhus blev folkskolläraren Anders Rosenberg föreståndare för den flyttade poststationen med 360 kr i årsarvode. Han fick från och med december 1912 ett fast biträdesanslag på 240 kr om året i stället för de 5 kr som hade utgått månatligen från och med 1906. Den 1 oktober 1930 blev Klara Aurora Aronsson föreståndare för lantpoststationen Värmlands Säby. Den ersattes med lantbrevbäring med juni månads ingång 1967.

Öppen sommartid 1909--1942

Skagersbrunn

Brunnsverksamheten på olika håll i vårt land medförde behov av postservice under säsonger då brunnarna hölls öppna eller var mest frekventerade. Bland många exempel på säsongsbetonade poststationer är den med namnet Skagersbrunn ett.

Efter framställning gick poststyrelsen med på att en sådan poststation öppnades för perioden juni - augusti 1909 med direktören Nils Schenke som föreståndare. Postkontoret i Laxå var överordnad myndighet.

Öppethållandet blev samma period under de följande åren, men 1914 stängdes poststationen redan den 15 augusti (diarienummer I b 1569/14). Schenkes arvode för hela säsongen alltsedan starten, 75 kr, var oförändrat även detta år.

I längden var det inte motiverat med en poststation i Skagersbrunn och dess sista verksamhetsår blev 1942. Poststyrelsen beslöt efter den säsongens slut att poststationen skulle upphöra.

1925-10-01--1961-05-31

Ljunggården

Underordnad postkontoret i Kristinehamn öppnades poststationen med namnet Ljunggården den 1 oktober 1925. Handlanden och telefonväxelföreståndaren August Nyhlén antogs till föreståndare. Frank Evert Nyhlén efterträdde honom den 1 april 1947 men gjorde en uppsägning av avtalet för tillämpning från den 1 oktober samma år. Befattningen hölls nu vakant tills ett nytt formellt avtal kunde träffas från den 1 juli 1951 med sömmerskan Ester Viola Ekeroth. Hon hade uppehållit vakansen i Ljunggården sedan den 1 augusti 1948.

Fru Ekeroth blev utnämnd till poststationsföreståndare i Bäckhammar från den 28 maj 1961 och poststationen i Ljunggården drogs in med maj månads utgång 1961.

1937-12-01--1961-06-30

Skottlanda

Ännu en lantpoststation skulle komma att inrättas i Visnums härad och det i närheten av järnvägen mellan Strömtorp och Otterbäcken. Ett brev till poststyrelsen i mars 1935 från personer som bodde i Kolerud och Skottlanda i Rudskoga socken speglar något av hur man långt in på 1900-talet hade postgången ordnad på vissa håll, innan lantbrevbäringen kunde effektiviseras genom motorisering och utsträckning i ett vitt förgrenat nät. De skrev bl a:

"Handelsaffärens innehavare åsamkas betydligt tidsödande arbete med sortering och utlämning av posten utan någon som helst ersättning. Nämnas kan också, att största delen av kommunens värdepost går över Skottlanda.

Brevskrivarna önskade en poststation i Skottlanda. Deras post kom nu i en lösväska, som handlanden höll med poststationen i Åtorp. Tio byars befolkning på omkring 260 personer i området fick sin post genom den lösväskan och hämtade sålunda sin post vid besök i affären. Petitionärerna förmodade, att ytterligare ca 150 personer skulle komma att anlita en eventuell poststation i Skottlanda, eftersom de skulle få närmare avstånd till den än till de poststationer de dittills hade anlitat.

Postmästare Valdemar Lydén i Laxå fann under sitt besök i Skottlanda i samband med utredningen, att underlaget var för ringa för en poststation. Den egentliga anledningen till framställningen tycktes ha varit att lösväskans innehavare inte hade tjänstemannansvar och att han utförde postgöromål utan ersättning. Postmästarens kompromissförslag blev att ett postombud skulle inrättas med en ersättning av 20 kr i månaden till handlanden. Detta accepterade poststyrelsen och den 1 februari 1937 började denna nya anordning. I postombudets datumstämpel graverades ÅTORP POSTOMB 1.

Efter mindre än ett års tid visade sig omsättningen ha ökat så mycket, att det var motiverat att inrätta en poststation. Poststyrelsen beslöt om en sådan från den 1 december 1937. Till detta beslut bidrog det faktum att postombudet hade sagt upp avtalet. Kommunnämndens ordförande Filip Andersson var far till postombudet och han kommenterade uppsägningen i ett särskilt brev till poststyrelsen. Då brevet i viss mån pekar på postombudens begränsade befogenhet, förtjänar ett utdrag att citeras:

"Under den tid han handhaft befattningen ifråga, har det framgått att en sådan befattning här är närmast meningslös då man inte får handhava skatteuppbörd, postsparbanksärenden, utbetalningar av pension, exp. av radiolicenser m m. Allmänheten är mindre tillfredsställd med att fortfarande få gå minst två gånger för att få sådana ärenden utträttade. Tilläggas bör, att Rudskoga Kommun beslutat att från och med 1938 inbetalning av kommunalutskylder skall ske över postgiro. Härav följer, att kravet på omedelbar behandling av sådana ärenden kommer att ökas".

Lantbrevbärarna fick efter andra världskriget större befogenheter, liksom även postombuden under en övergångsperiod innan de avvecklades eller ersattes med s k postställen. Lantbrevbärarnas ökade servicemöjligheter gjorde det möjligt att utan men för kunderna dra in poststationen i Skottlanda med juni månads utgång 1961. Som en övergångsanordning återinrättades då postombudet och fanns kvar till och med den 20 februari 1966, även då med gravyren ÅTORP POSTOMB 1 i datumstämpeln.

Vike

ej poststation

Mer än ett kvarts sekel innan poststationen i Ljunggården öppnades, gjordes ett försök att få en poststation i Vike. Det var en framställning den 21 oktober 1898, undertecknad av bl a ordföranden i Visnums sockens kommunalnämnd L J Andersson och ägaren till Hult Axel von Hackwitz. Postmästare Oskar Linders i Kristinehamn uppgav i sitt remissvar till postinspektören i Göteborg, att det inom Vike by inte fanns "någon enda mera betydande korrespondent", varför han inte ansåg någon poststation behövas där, "synnerligast som inom samma socken förut finnas ej mindre än tre poststationer, Konsterud, Värmlands Björneborg och Värmlands Säby". Samma uppfattning hade kronofogde Axel Hägg. På förslag av postinspektör Adolf Malmgren beslöt poststyrelsen den 5 maj 1899 att framställningen inte skulle föranleda till vidare åtgärd.

Ärendet togs upp vid kommunalstämman med Visnums församling den 20 december 1900, varvid kommunalnämndens ordförande L J Andersson i Ljunggården begärde stämmans utlåtande över flera sockenbors i Vike rote "ödmjuka anhållan till Kungl. Poststyrelsen om erhållande av postföring 4 gånger i veckan till Visnums norra del från Kristinehamn".

Stämmans utlåtande var positivt till Vike-bornas önskan och den följande framställningen undertecknades i januari 1901 av ett mycket stort antal av invånarna inom Vike rote. De blev väl uppbackade av ordsmeddelaren till Nya Kristinehamnsposten i dennes inlägg genom en artikel den 16 januari 1901. Efter utredning redovisade postinspektör Otto Schütz ärendet till poststyrelsen den 29 juni 1901. Han var positiv till inrättande av lantbrevbäring men något antagligt anbud på sådan hade inte kommit och poststyrelsen lämnade ärendet utan åtgärd.

Följande år kunde ändå frågan om lantbrevbäring till Vike lösas, sedan ett antagbart anbud hade kommit. Otto Schütz föreslog sålunda i ett brev till poststyrelsen den 10 mars 1902 att ett avtal skulle tecknas med handlanden Olof Larsson från Svenstorp om lantbrevbäring tre gånger i veckan i vardera riktningen på en 1.3 mil lång linje Kristinehamn - Dye - Gäldsberg - Sundby - Gatan - Posseberg - Falla - Hult - Ljunggården. Detta godtog poststyrelsen. Långt senare kunde en poststation öppnas i Ljunggården, som framgår av ett tidigare avsnitt.

Bref från Vike.

Några ord om postbefordring till Vike. 16/1

Postbefordringen mellan Kristinehamn och Vike i Winnumns socken, torde, relativt taget, vara en bland de mest afvita, åtminstone inom Vermland.

Då vi ännu icke lyckats förmå Kongl. Generalpoststyrelsen träda emellan, för att få ordnad postgång emellan dessa platser, torde en liten historik öfver hittillsvarande postbefordringen till Vike icke vara utan sitt intresse.

(Inom parentes sagdt skämmes nästan Eder meddelare framhålla historiken härom, då man tager hänsyn till att Vike är ett så pass, med afseende på affärsfliffighet och affärsförbindelse med andra betydande affärcentra). Men det är en gammal känd sats att man, åtminstone i bland, måste, så att säga, bita hufvudet af skammen.

Eder meddelare har gjort sig underrättad hos fullt tillförlitliga personer, som mycket väl känna postbefordringsättet mellan Kristinehamn och Vike från längre tillbaka och intill nuvarande tid:

Efter åtskilligt begrundande vidtalades en »mor Åberg i Hultkorset» att omhändera postförmedlingen; och må det sägas till hennes förtjänst, det hon med de resurser hon haft att tillgå, skött det anförtrödda besväret oklanderligt. Nu har hon emellertid tröttnat, emedan hon ansett sig ej bekomma den ersättning hon bort ha — ersättningen har näml. utgjorts af frivilliga bidrag; en del har sålunda betalt och en del har icke lemnat någon som helst ersättning.

Följden af den här anförda olägenheten blef att vi funno oss föranlåtna utlysa sammanträde med intressenterna i postbefordringen till Vike, vid hvilket tillfälle en komité tillsattes, som fick sig uppdraget att ännu en gång vädja till postverkets pligtkänsla.

Vidare har på vår framställning frågan för kommunalstämman ansåg enhälligt, af flere orsaker, att postbefordring mellan Kristinehamn och Vike borde på postverkets bekostnad tidsenligt ordnas.

Såsom bevis på den lifflighet, hvilken, med afseende på arbete, råder härstädes, torde förtjäna anföras, att cirka 20 hästar från Vike gå dagligen med lass mellan Hults lastageplats — beläget inom Vike område — och Krontorps aktiebolags trämassefabrik vid Bäckhammar; detta utom all den köring mellan dessa platser, hvilken brukspatron Berger å Krontorp själf besörjer med egen, icke obetydliga hästuppeättning. Kan anföras att utom denna körverksamhet en hel massa annan köring, såsom timmer, props och pappersved m. m., från trakter här omkring och till Hults lastningsplats. — Fyra handelsbodar och ett mejeri, hvarjämte ett nytt mejeri är ifrågasatt, finnes på platsen. Allt visar ju tämligen tydligt att äfven en icke så obetydlig affärsverksamhet råder härstädes. Folkmängden inom här äberopade trakt utgör för närvarande omkring 1,000 personer. Att ganska mycket tidningar och dylikt sålunda läses här är ju gifvotvis själfklart. Och tidningar är ju i våra dagar en lektyr, som, snart sagdt både »hög och låg, fattig och rik» består sig med, hvilket icke för någon torde vara obekant.

Det vore därför högst beklagligt om Kongl. Generalpoststyrelsen ännu en gång, likasom förut, på grund af kostnads skull, afsårlår vår anhållan och vi, i likhet med flere uttalanden vid ofvannämnde sammanträde, skola se oss nödsakade inskränka våra be-
hof af tidningsläsning, för att icke säga rent af upphöra med densamma, enär vi under nuvarande förhållanden icke kunna hoppas på yr post punktligt.

Ännu en sak tillåter jag mig erinra om: fartyg, som en lång följd af år, under seglats-tiden, ganska ofta anländt till lastageplatsen vid Hult för att dels lossa och dels intaga last af hvarjehanda slag, fått vänta på lossnings- och lastningsfolk, enär, i följd af den hittills rådande oregelbundenheten med postföringen hit till Vike, båtarne i regel ankommit en eller annan dag innan, bref eller telegram hunnit anlända med underrättelse om båtarne ankomsttid. Att ett sådant missförhållande ju alltid medfört stor olägenhet, behöfver väl knappast påpekas.

